

Актуальне інтерв'ю. Заслужений юрист України Наталія Горюк: "Більшість українців вважають, що пенсійне забезпечення є спільною відповідальністю держави і громадянина"

Наталія Горюк

Удосконалення системи пенсійного забезпечення й на сьогодні залишається чи не найважливішим пріоритетом нашої держави. Уряд започаткував реформу ще у 2003 році, проте й зараз не втратило своєї гостроти запровадження додаткових заходів, спрямованих на поліпшення життя людей похилого віку. Дискутують з цього питання урядовці, практики, науковці, учасники фондового ринку, законодавці, профспілки та роботодавці. Свою думку висловлюють і представники міжнародних інституцій, що мають позитивний досвід проведення пенсійної реформи в інших країнах.

Показовим стало й опитування щодо ставлення українців до пенсійної реформи, яке було нещодавно проведене в Україні компанією GFK Ukraine на замовлення Проекту USAID "Розвиток ринків капіталу". Про його результати і не тільки кореспондент УКРІНФОРМУ розмовляла із заслуженим юристом України, старшим юристом з пенсійних питань Проекту USAID "Розвиток ринків капіталу" Наталією Горюк.

- Пані Наталю, ви були активним учасником розробки засадничих законів пенсійної реформи в Україні. Чому, на Вашу думку, реформа й досі пробуксовує.

- Необхідність змін у пенсійній системі України викликана поєднанням низки чинників. Серед них - несприятливі демографічні тенденції, велика кількість можливостей дострокового виходу на пенсію та привілейовані пенсії, ухилення від сплати податків та страхових внесків до Пенсійного фонду України. Все це унеможливує стабільне фінансування Пенсійного фонду України, а отже не може гарантувати людям гідних виплат на старості літ.

Нині українська система пенсійного забезпечення фактично складається із солідарної системи - перший рівень та недержавної (приватної) добровільної системи - третій рівень. Але законом від 2003 року передбачений і другий рівень - загальнообов'язкова накопичувальна пенсійна система, яка й досі не запроваджена.

Словом, подальше здійснення пенсійної реформи все ще залишається важливим питанням. У 2009 році пенсійні видатки становили 18% ВВП, що є одним з найбільших показників у світі. Пенсійний вік чоловіків та жінок (відповідно 60 та 55 років) залишився незмінним і, порівняно з пенсійним віком у багатьох західних країнах, є низьким.

НПФі або добровільна система пенсійного забезпечення розвиваються повільно. Наприкінці 2009 року в Україні діяло 108 НПФів. Їм довірили свої кошти 497,1 тис. учасників, а сума грошей, переданих ними в управління, становила лише 857,9 млн грн, що не вважається високим показником. Словом, після економічної та фінансової кризи, яких зазнала країна, довіра до фінансових установ знаходиться на низькому рівні.

- Про що ж засвідчили результати нещодавнього опитування, проведеного на замовлення Проекту USAID "Розвиток ринків капіталу"?

- Рівень громадської освіченості про пенсійну реформу є дуже низьким. Майже половина респондентів сказали, що вони не можуть пригадати будь-яких змін у пенсійній системі. І тільки 2% респондентів згадали про структурні реформи щодо другого та третього рівнів. До того ж ті, хто пам'ятає про зміни, посилалися лише на зміни у розмірі пенсійних виплат. За останні 5 років це дійсно була зміна, варта уваги. Адже середній розмір пенсійної виплати збільшився з 407 грн у січні 2006 року до 999 грн у січні 2010 року.

Думка українців поділилась майже навпіл щодо своєї підтримки пенсійної реформи загалом. 51% респондентів залишився нейтральним, у той час як 23% не підтримали пенсійну реформу, а 26% висловилися за її підтримку.

Більшість повністю підтримала скасування спеціальних пенсій для державних службовців, народних депутатів, суддів та окремих інших категорій. Крім того, респонденти також підтримали запровадження персоналізованого обліку для визначення розміру пенсії.

- А що ж думають люди про підвищення пенсійного віку?

- Однозначної підтримки щодо підвищення пенсійного віку в Україні також немає. Насправді, більше респондентів підтримують зменшення пенсійного віку для чоловіків до 55 років, аніж підвищення пенсійного віку для жінок. Правда, звучали й інші думки. Пропонується, наприклад, щоб уряд поступово підвищив пенсійний вік для жінок до 60 років, а потім, як тільки пенсійний вік для жінок і чоловіків зрівняється, повільно підвищити його для обох статей до європейського рівня - щонайменше до 62 років.

Приблизно чверть респондентів зазначили, що вони можуть підтримати підвищення пенсійного віку, якщо це означатиме, що розмір пенсії також збільшиться.

Що ж до вирішення питання дефіциту пенсійної системи, то найпоширеніша відповідь (66%) - скоротити державні

видатки на інші потреби, щоб спрямувати кошти на виплати пенсіонерам. Далі - підвищити платежі підприємств до Пенсійного фонду (23%), а на третьому місці було збільшення відрахувань до Пенсійного фонду із заробітної плати працюючих (14%).

- Зараз маємо й чимало дискусій щодо працюючих пенсіонерів. Хтось називає це благом, інші - злом, мовляв вони перекривають дорогу молодим.

- У деяких країнах встановлені обмеження розміру пенсії тим особам, які отримують пенсії та продовжують працювати. Відомо, що деякі посадовці висловлювалися за обмеження в Україні розміру пенсії для тих осіб, які після призначення пенсії продовжують працювати.

Так ось, три з чотирьох респондентів були проти такої ідеї та висловились за те, щоб пенсіонери, які продовжують працювати, отримували пенсію у повному розмірі. І лише 10% запропонували не виплачувати пенсії працюючим пенсіонерам.

Це, напевне, можна пояснити тим, що приблизно третина опитаних вважає, що праця після виходу на пенсію стане для них джерелом доходу. Скажімо, сім із десяти людей, які живуть на півдні, заявили, що працюватимуть доти, доки дозволятиме здоров'я.

Цікаво, що незважаючи на те, що більшість респондентів заявляють, що вважають достатній рівень пенсійного забезпечення спільною відповідальністю конкретної особи та держави, 76% усіх респондентів сказали, що основним джерелом їхнього доходу після виходу на заслужений відпочинок буде державна пенсія. Ця думка є спільною для всіх груп за віком та рівнем освіти. Приблизно 30% опитуваних основним джерелом доходу вважають заробітки, а близько 14% заявили, що розраховують на допомогу з боку інших членів їх сім'ї. Про те, що виплати з недержавного пенсійного фонду можуть стати ще одним джерелом їх доходу після припинення трудової діяльності, заявили 3% респондентів. На свої заощадження сподівається загалом 17% респондентів, серед яких 27% - молодь і 14% - особи у віці 37-59 років.

- Таке уявлення, напевне, можна пояснити низьким рівнем життя в нашій державі.

- Це справді так. Багато українців відчуває брак коштів. Кожному десятому доводиться економити, щоб купувати продукти харчування. А 25% опитаних зазначили, що їм вистачає на харчування, але для придбання взуття або одягу доводиться заощаджувати чи позичати і тільки 0,2% - вважають себе заможними.

Словом, більшість респондентів із песимізмом ставляться до своєї здатності забезпечити собі гідне життя на схилі літ. Натомість лише 11% опитуваних вважають, що, можливо, матимуть на пенсії достатній дохід.

Прикро й те, що обізнаність наших співвітчизників із фінансовими ринками знаходиться на низькому рівні. Населення надто мало знає про приватні організації, що надають фінансові послуги. Це можна пояснити наслідками поточної банківської кризи та державної економіки.

Українці державним фінансовим установам довіряють більше, ніж приватним, але навіть і ця довіра є заниженою. Фінансова установа, яка користується найбільшою довірою - Пенсійний фонд України, а на другому місці - державні банки. Приватним банкам довіряють близько 15% громадян України, а НПФам - лише 5% опитаних. Проте молодше покоління більш позитивно ставиться до приватних фінансових установ, ніж старші респонденти.

- Уряд декларує якнайшвидший перехід до другого рівня пенсійного забезпечення.

- Він може бути запроваджений до кінця 2012 року. Про це йдеться у Програмі економічних реформ на 2010 - 2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава". Якщо така подія відбудеться, вона стане визначальною у пенсійному забезпеченні та розвитку ринків капіталу України. Хоча поки що, судячи з наших опитувань, більшість українців не знає, чи працюватиме теорія другого рівня на практиці, і доволі скептично ставиться до можливості підвищення своєї пенсії завдяки такій новації. Тим не менше, приблизно кожен четвертий вважає, що запровадження другого рівня позитивно вплине на пенсію.

- Отже, що, на Вашу думку, має бути визначальним для пришвидшення темпів пенсійної реформи в Україні?

- Гадаю, проведене компанією GFK Ukraine опитування є дуже важливим для фахівців, які переймаються питаннями реформування пенсійної системи в нашій державі. Адже в країнах демократії громадська думка, яка допомагає створенню "мистецтва можливого", завжди впливає на державну політику та формує її. Тому ми маємо враховувати, що загалом більшість громадян України не володіє достатньою інформацією щодо змін у пенсійній системі, започаткованих із 2004 року. Звідси, напевне, й те, що підтримка реформи населенням є, м'яко кажучи, недостатньо активною.

Існує сильний спротив підвищенню пенсійного віку. До речі, серед таких опонентів більшість осіб, які вже досягли пенсійного віку, тобто на них ці новації вже не позначаться. Чимало українців вважають, що пенсійне забезпечення є спільною відповідальністю держави і громадянина, однак переважна більшість опитуваних пов'язує свій фінансовий стан після досягнення пенсійного віку у майбутньому з отриманням солідарної (державної) пенсії. Крім того, більше половини українців узагалі не вірять, що матимуть достатній дохід для фінансування своїх "золотих років", однак нічого і не роблять для того, щоб забезпечити собі гідні умови життя на пенсії.

Тому, переконана, що, продовжуючи заходи щодо подальшого реформування пенсійної системи в Україні, уряду слід розглянути можливість започаткування спеціальної інформаційної кампанії. Таку програму варто розробити у співпраці з багатьма організаціями. Вона, насамперед, має бути спрямована на покращення обізнаності українців з питаннями пенсійного віку і пенсійного забезпечення, зокрема, й з накопичувальною складовою. Не менш важливим є й посилення фінансової грамотності населення.

Київ Розмову вела

Наталія Андрусенко

(УКРІНФОРМ).

Публікації:

УКРІНФОРМ: новини 2010.10.22 10:28:00,

Економіка, бізнес, фінанси 2010.10.22 10:28:00,

Бізнес та фінанси 2010.10.22 10:28:00,

Суспільство 2010.10.22 10:28:00,

Інтерв'ю 2010.10.22 10:28:00